

Hoja na Blegoš

Zapis o pohodih, ki sta jih opravila domačina

V naslovu omenjena domačina sva Poljanca, ki živiva v Loki oz. Gorenji vasi. Življenje in delo nama poteka na prostoru med obema Sorama. Prav ti dve reki in njuna okolica sta nama bili od mladih nog, mladostnih let in tudi v sedanji moški dobi okolje, ki naju je delno oblikovalo in nama vtisnilo pečat pripadnosti kulturni pokrajini in zavedanje, da živimo na prostoru, ki se ga je civilizacija dotaknila pred več kot tisoč leti.

Glavna oseba tega zapisa je Blegoš. Opisovala so ga mnoga peresa. Na prvem mestu je poljanski rojak Ivan Tavčar. Cvetje v jeseni je napisal že v odmaknjenih letih, ko so ga življenjske izkušnje že obrusile in je v besedno umetnost pretil vsa mladostna hrepenenja in občutja. Prelep opis usod ljudi, krivičnosti sveta, idilične ljubezni. Opis Blegoša poznajo vsi osnovnošolci. Tavčar nam je s tem delom tako približal to goro, da jo gledamo z drugačnimi očmi.

V priročnikih in vodnikih so zapisane njegove zunanje značilnosti. Vrisane so poti, ki vodijo nanj, popisano je, koliko gozdov ga pokriva, koliko vasi in ljudi živi ob njegovem vznožju. Na spominskih zapisih je moč prebrati skope podatke o človeškem trpljenju v prelomnih časih. Dragocene podatke o ljudeh, minevanju in rojevanju, dušnih pastirjih, farnih občestvih, učeči se mladini in njihovih učiteljih, šolskih okoliših pokažejo župnijske in šolske kronike. V redkih zapisih občin ali krajevnih skupnosti bi lahko našli zapise o pomembnih stvareh za ljudi: napeljava elektrike, novo vodovodno in telefonsko omrežje itd.

To in še veliko drugih zanimivosti se da povedati, ko odpremo strani z naslovom Blegoš.

Najn namen ni tako ambiciozen. Preprosto rada ga imava. Zakaj? Iz doline, najinega rojstnega kraja, je bil v mladosti videti neokretna, v nebo kipeča gmota, ki je vzbujala nedosegljivo spoštovanje. Le kaj je na oni strani?

Težko si predstavljamo loško hribovje brez njegove pleše. Njegovo mogočnost spoznamo, ko ga ogledujemo od daleč. Kogar vodi pot iz Vipavske doline čez Črni vrh, ga pozdravi iz daljave. Če pešačiš iz Žirov preko Vrha Treh kraljev in dalje proti Pasji ravni, vstaja kakor velikan nad drugimi hribi. Lahko rečemo, da je pravi lepoteč v vsej mladostni moči. Ti pogledi so vredni truda. So redki in dragoceni razgledi, ki jih zlepa ne najdeš drugod. Poljanca utrjujejo v občutju, da ima nad sabo mogočnega varuha, ki ga varuje in se z njim tudi ponaša. Zaradi tako velike prepoznavnosti so njegovo ime prevzela društva, njegovo silhueto uporablja planinsko društvo.

Drugačna je njegova severna, bolj strma selška stran. Ni tako prikupna, je manj sončna. Razjedajo jo grape, hudourniške vode odnašajo pota. Deluje skrivnostno, težko je prehodna. Selčani nimajo do njega tako ljubečega odnosa kot Poljanci.

O izjemni priljubljenosti Blegoša govori dejstvo, da ni dneva v letu, da ne bi nanj stopila noga obiskovalca. Ne glede na vreme, letni čas, uro dneva. Le kam bi hodili Poljanci nabirat moči, če ga ne bi bilo? Nikoli ne zapade toliko snega, da naslednji dan ne bi bila narejena gaz.

Tudi midva, domačina, sva že velikokrat premagala otroško spoštovanje do gore in jo osvojila sama ali v družbi. Ob neki posebni priložnosti sva se odločila, da poiščeva vse poti, ki vodijo na vrh. Vsak mesec po eno. Šest poti z južne poljanske smeri, šest pa s severne, selške. Rečeno, storjeno. Pravijo, da je obljubiti in storiti preveč. Tudi nama je včasih zmanjkovalo prostih dni v mesecu. Vendar je uspelo. Bila sva ponosna na dosežek v letu 1999, ki ga v nadaljevanju predstavljava.

Januar

Bilo je drugega januarja. Trda zima, negibna narava, gluha tišina, suh mraz ščiplje v nezavarovane dele telesa. Tema kraljuje nad dnevom. Iz Žetine, vasi pod Koprivnikom, jo ubirava proti Črnemu kalu. V hišah še ni znakov življenja, luč je samo na nekaterih oknih. Življenje je čutiti samo v hlevih, živino je treba nahraniti in pomolsti. Na kmetiji odprtih vrat bosta gospodar in gospodinja kmalu začela pripravljati toplo malico za pohodnike.

Strm klanec se zravnava, pot naju vodi v gozd. Na vzhodu se svetlika, nenavadne oblike dreves, ki sta jih začarala tema in sneg dobivajo prave oblike.

Pot nadaljujema po vijugasti vojaški cesti, ki jo pod debelo plastjo snega samo slutiva. Skozi gozdne preseke se vse jasneje kažejo obrisi hiš Gorenje in Dolenje Žetine, Malenskega Vrha in Gorenjega Brda. Spodaj v Suši se hiše še kopajo v meglicah. Na Prvi ravni zavijeva desno in kmalu sva sredi zasneženega in poredenelega ruševja, ki je kot zimsko cvetje. Še nekaj korakov in januarski cilj sva dosegla. Na vrhu sva sama, kot na vrhu ali koncu sveta.

Valentin in Tone Bogataj na poti z Blegoša 30. decembra 1999

Februar

Na pot sva se odpravila sedemindvajsetega februarja. Zima tega pomladina je natesla veliko snega. Pohod sva začela v Leskovici. To je zelo lepa gorska vas, z odlično prisojno lego. Z dolino jo povezuje asfaltna cesta. Skoraj ni videti neurejene hiše ali zanemarjenega gospodarskega poslopja. Kako velik napredek v zadnjih dvajsetih letih! Zvonovi obnovljene cerkve vabijo vernike te prostrane župnije, ki sega tudi na selško stran.

Od leta 1920 do 1943 je v bližini potekala meja z Italijo. To so bili drugačni časi, ki so ostali v spominih starejših. Vedo povedati o srečnih in tudi tragičnih prehodih meje; o kontrabantu, ko so ljudje veliko zaslužili ali vse izgubili. O mladih in čednih financarjih s te strani meje in zgovornih zapeljivcih z one strani. Ostanki kavern in konfinov sedaj zanimajo samo še ljubiteljske zgodovinarje.

Čeprav je ležalo veliko snega, je držala dobro shojena gaz proti zavetišču na Jelencih. Prispeva na Murave. Ker je tu preval, je veter nanosil toliko snega, da je vse spremenjeno do nerazpoznavnosti. Orkanski veter ne da dihati, kaj šele govoriti. Koča ne more nuditi zavetja, zato se podava na vrh. Brez palic, dobre obutve in toplih gornjih oblačil ne bi bilo mogoče priti na vrh. Veter tuli, megle se podljo z ene strani na drugo. Na vrhu si z nasmehom izraziva veselje, da nama je uspelo.

Marec

Za pot sva izbrala dvajseti marec. V tem času že zapihajo toplejše sape, ki napovedujejo pomlad. Naveličani smo mraza in zimske obleke. Pričakujemo prve znanilce novega življenja.

Avto sva pustila pri sorodniku v Volaki. Korak sva namerila proti Javorjevi dolini. To je bolj grapa kakor dolina. Stisnjena je z obeh strani, od daleč je videti kot ogromna raza v Blegoševem hrbtu. Pot se strmo dviga, sneg leži samo še v kotanjah. Za gamse primerno domovanje. Cesto sva prečkala levo od Prve ravni in jo udarila proti Malemu Blegošu. Tam sva malicala in ostrmela. Okoli naju so bile preproge pomladnega cvetja: kronce, telohi različnih barv, podlesek. Šibko marčevsko sonce je prebujalo življenje, lahek veter pa nama je prinašal vonjave tega lepega trenutka. To so darovi narave. Pohodnik, postoj in si napolni dušo!

Vračala sva se čez Jezgurcovo senožet. Ko so jo še kosili, je prišlo do sto koscev, da so jo pomlatili v enem dnevu. Grabljičevke so tudi rade prišle, saj so se ob delu spoznavali in jim je bilo lepo. Greben, ki loči Jezgurca od Jelovice, je strm in posejan z bunkerji nikoli uporabljene Rupnikove linije. Razgled je kraljevski. Vreden postanka. Pogledi na Leskovicu, Kopačnico, Ermanovec, Žirovski vrh in brdarske Bližnjice so tako domači, saj po imenu pozna vse domačije.

April

Tokrat sva se namenila na vrh sedemindvajsetega aprila. Palice sva vzela v roke v vasi Čabrače. Prijazna vas z markantno cerkvijo sv. Jedrti, ki je lepo obnovljena in ima zgodovinsko vrednost. V zvoniku so vgrajeni kamnoseški izdelki iz hotaveljskega marmorja.

Izbrana smer naju je vodila proti Jelovici. Pot se rahlo dviguje, vije se med neštetimi brezami, kar pomeni, da hodimo po vodnatem področju. Res, na tem delu

Blegoša privre na dan nešteto izvirov. Večino zbiralnikov za vodovode, ki napajajo okoliške vasi, so ljudje postavili tukaj. Ročno so izkopal kanale za cevi. Težaško delo. Brez vode ni življenja, sedanji način življenja pa to ugotovitev še potrjuje.

Na dvignjenem pomolu visoko nad dolino stoji samotna kmetija, ki je bila pisatelju Tavčarju vzorec za opis v Čvetju, kjer govori o kmetu kralju. Danes se nam zdi opis nekoliko romantičen, ko opisuje gospodarsko neodvisnost. Resničen je pa v tistem delu, kjer govori o miru, lepi naravi in njeni povezanosti s človekom. Saj danes iščemo prav to.

Na prostranem vrhu je bil pravi živžav. Otroci so se veselili, starši z njimi. Vsi pa pridno zajemali iz nahrbtnikov.

Maj

Dvaindvajseti maj je bil topel in dišeč pomladni dan. Pri kovaču v vasi Suša sva vprašala za pot. Sedanji gospodar se ne ukvarja več z obrtjo, ki sta jo opravljala njegov oče in ded in bila znana daleč naokrog. Ne samo po delu, tudi po pripravljenosti pomagati sosedu. Pa dobre volje jim ni nikoli zmanjkalo. Taki ljudje nam ostanejo v spominu.

Odpravila sva se po stari poti mimo mlina, ki je danes muzej v naravi. Ko sva prišla do starodavnih kmetij, se je izza Gore pokazalo sonce. Kot bi se odprla vrata v raj. Toplota se je razlila po grapi, sončni žarki so osvetlili slehernó travo in listi na drevesih so spreminjali odtenke zelene barve. Ni čudno, da je maj mesec ljubezni.

Od Črnega kala sva po grebenu osvajala vrh. Počasi sva napredovala, ker bi bilo škoda hiteti in zamuditi čudeže narave. V dolini je barva bukovja že temnozelená, prava zelena katedrala, nato prehaja v nežno zeleno, proti vrhu je še vse v popkih, odprli se bodo šele sredi junija. Cveti pa že encijan, med njimi se pretika polž, ki je posebnost blegoškega pogorja.

Vračava se v vas Žetino, kjer pozdraviva dobro ženo. Je v visoki starosti. V življenju je naredila mnogo dobrega, zato jo radi obiskujemo. Tudi midva.

Junij

Na koncu pomladi, sedemindvajsetega junija, sva v Dolah uprla pogled proti vrhu. To je ob cesti Volaka-Leskovica. Zanimiv kraj, nad njim so močni vodni izviri. Šla sva mimo Ogradov, kjer stroji pomagajo spravljati les. Nekdanji lastniki gozdov so začeli gospodariti z vrnjenim premoženjem.

Zavila sva na desno proti Kravji dolini. Zaraščena steza in sledi kopišč kažejo na nekdanjo živahno dejavnost: kuhanje kop. To je bil priložnostni zaslužek mož in fantov, ki so prihajali delat celo s Tolminskega. Sami so kuhali, bivališča so stesali sami, delali so ves dan. Jedli so žgance, fižol, ješprenj. Kruh sezonskih delavcev je bil že nekdanj trd. Nedaleč od tod teče deželna meja med Kranjsko in Goriško, tu teče tudi razvodnica. Je tudi jezikovna ločnica, saj po govoru takoj prepoznaš Kranjca ali Tolminca, na njun račun kroži veliko zbadljivk.

Na vrhu očaka je z nama nazdravil sivolasi profesor, ki je reden pohodnik. Pot sem gor je njemu in soprogi redna rekreacija in priložnost za prijetno nedeljsko kosilo v vasi pod Koprivnikom.

Julij

Na vrhuncu poletja je vse en sam beli dan. Ni ga ne konca ne kraja. Kako prija popoldanski počitek po izdatni hoji v smrekini senci. Zrak je poln vonja po smoli in okleščenih vejah.

Zadnjega julija sva se odločila za pot, tokrat iz selškega konca. Vodil naju je prijatelj, ki ga je navdušil najin načrt. Prijeten sogovornik, ljubitelj planin in blagega humorja. Nahrbtnike sva oprtala v Farjem potoku. Ta kraj je pomaknjen globoko v severno blegoško pobočje. Ravnega sveta ni veliko, sonce ga radodarno obliva le poleti, zima je dolga in mrzla. Zato je bilo umestno vprašanje poljanskega romarja na Zali Log (v letih pred vojno, ko je tam župnikoval družabni g. Korinjski) domačinu, kako le more živeti v teh krajih. Ogovorjeni ga je postrani pogledal in bil kratek: »Povsod je Bog, povsod je kruh».

Zaradi odmaknjenosti, težkega dostopa in tudi zaradi gostoljubnosti so bili ti kraji med vojno središče in opora osvobodilnemu gibanju na tem delu Gorenjske. Spominske plošče, zapisi in vedenje starejših ohranjajo spomin na tiste čase.

Vrh naju je pozdravil poln sonca in lepih razgledov. Najlepši so najbližji: Ratitovec, Hoč, Porezen, Škofje, Črni vrh - vsi mejniki dežele Kranjske.

August

Počitniški mesec. Ne samo to, tudi pohodniški. Planine in hribi so nas polni. Midva ga bova osvojila osemindvajsetega avgusta. Pri mostu čez Davščico poiščeva stezo, ki naju bo vodila do kmetije pri Marenkovcu. Prijazen gospodar poteši najino radovednost o življenju pozimi, kako se preživlja, spomni se hudega požara pred leti. Živino pase, kosilnica že več desetletij nadomešča kosce, ki so bili nekoč nepogrešljivi pri spravilu sena.

Pot naju vodi navzgor čez pašnike, splašiva čredo gamsov. Srečujeva pohodnike, ki so jim cilj nabiranje borovnic in gob. Nenavaden pogled na vrh, drugačen, kot smo ga navajeni z južne strani. Pot se zravna na Špehovšu. S tega mesta so mladi fantje v letih po vojni na lesenih saneh v dolino vlačili les. Zaslužilo se je dobro, denar so pa krvavo potrebovali. Zaradi hude strmine in velike teže je bilo to nevarno opravilo. Zmogli so ga najspretnější in najmočnejši. Danes se nasmehnejo in pomislijo, kaj vse zmore mladost.

Vračala sva se mimo ruševin nekdanj mogočne kmetije. Spadala je pod faro Leskoviča in ji bila zvest podpornik. Nekdanj obdelano kmetijo zarašča grmovje. Ni edina domačija, ki je izginila. Vzroki so različni. Le kdo jih do natankosti pozna? Vsaka ima svojo zgodbo.

September

Grapa potoka Zale se odcepi od ceste, ki vodi v Davčo. Ta cesta je bila zgrajena pred štiridesetimi leti in je skupaj z novo šolo pomenila okno v svet za prebivalce te velike vasi. V to grapo sva se zagrizla petindvajsetega septembra. Do nedavnega ni po njej nihče hodil, bila je neprehodna. Ob velikih vodah so po njej splavljali les. Težko in nevarno delo. Tudi ime Zala ne pomeni lepa ali privlačna. Nasprotno. Pomeni hudo, slabo, zlo. Za naju, ki sva vneta hodca, je bila sveža, drugačna, nenavadna. Občudovala sva strugo in kamnine njenega dna. Mimo kmetij Zalar, Krivec, Sorčan sva prispela na Slugov grič. To je prehod na poljansko stran. Od tu do koč

teče položna pot skozi gost smrekov gozd. Mehka, neslišna hoja. Kažejo se prve jesenske barve. Sonce polagoma prodira skozi goste krošnje, dviga se jutranja megla, rojeva se lep dan zgodnje jeseni.

Oktober

Vrhunec jeseni, na višku razkošje barv. Izbrala sva sedemnajsti oktober in se v temi ustavila vozilo pred nekdanjo šolo v Martinj Vrh. Šola je bila ponos kraja, zgradili so jo vaščani kmalu po vojni. Nova oblast je poudarjala potrebo po znanju, zato je takoj poslala učitelja. Tudi elektrifikacija te obsežne vasi je bila prispevek k razvoju podeželja in priznanje kraju, ki je med vojno nosil breme preskrbe in zaščite bodoče oblasti.

Pot vodi čez Romovec, zahodni izrastek Koprivnika, in nato sva se odločila za pot po grebenu. Pod vrhom in na njem so bili kamni pokriti s srežem, znanilcem prihajajoče ohladitve.

V koči sva si temeljito privezala duši. Ponudba primernih jedi je tako privlačna in dišeča, da sva naročila več, kot bi potrebovala. Čista jedilnica brez nadležnega cigaretnega dima, podjetna oskrbnica, ki zna pravilno postaviti besedo, srečanje z znanci in naključnimi sopotniki in prijetna utrujenost pripomorejo k polnosti dneva. Posloviva se za letos in zahvaliva za postrežbo. Tudi to je del kulture.

November

Temačnega štirinajstega novembra sva se peljala po poti mnogih smučarjev, ki gredo smučat na Črni vrh po davški strani. Avto sva pustila pri spodnji postaji žičnice, in se napotila proti vrhu smučišča Lom. Vrlim Cerkljanom je treba čestitati, da so se dolgoročno lotili podviga, ki se mu reče Smučarski center Cerklje. Ni bil dovolj samo zagotovljen vir denarja, enako važni so ljudje, ki imajo vizijo in operativno izvajajo načrte. Ti ljudje so domačini, ki vedo, da je uspeh podjetja njihov uspeh. Imeti zaslužek pred nosom je veliko razkošje. Tega se zavedajo in tudi v tem je skrivnost uspeha. Črni vrh ima posebno lego. Severna stran se spogleduje z Julijci, z južne pa že prihajajo toplejše sape, ki nastajajo nad Jadranom. Obisk je zagotovljen. Upati je, da bodo spoštljivi do narave. Tudi to je investicija.

Pot čez Smoletovše do koč je prava sprehajalna pot, ki pelje čez mehke trate, skozi tihe gozdove, sem in tja se odpro tudi lepi razgledi. Pot za dušo. Mnogi jo poznajo.

December

Poslovilno rajžo sva namenila pohodu po vrhovih, ki so s poljanske strani videti kot mlajši bratje očaku Blegošu. V preteklih časih, ko se je manj hodilo, smo jih Poljanci občudovali od daleč, poznali pa smo imena vasi, ki leže pod njimi. To so: Stari vrh, ki je pred petdesetimi leti postal znan po zaslugi loških smučarjev. Mladi vrh z nenavadnim južnim pobočjem in razgledom na vso poljansko faro, Koprivnik; žetinski kmetje so ga nekoč vsako leto kosili prav do vrha in se sedaj zarašča. Na koncu je seveda Blegoš, osrednja točka najinih pohodov.

Dvanajstič sva segla v roke, zadovoljna in nekoliko ponosna. Domači kraji so nama postali še bližji, domači ljudje prijaznejši. In midva? Priložnosti za pogovor je bilo na pretek. Kaj bi želel še lepšega!